

ALASKA

På slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet reiste mange nordmenn, samer og kvener til Alaska for å søke lykken der. Noen var eventyrlystne, mens andre forlot trange kår i håp om å få et bedre liv. Disse pionerene skulle få stor betydning for Alaskas historie.

HUNGERSNØD

Inuittene i Alaska hadde på slutten av 1800-tallet mistet sitt levebrød, da sel, hval og hvalross nærmest var utryddet. Pastor Sheldon Jackson reiste på den tida i Alaska for å misjonere, og her møtte han sult og elendighet blant de innfødte. Før han kunne misjonere, måtte befolkninga i området få mat og noe å leve av. Jackson så over til russisk side hvor folk levde av tamreindrift, og fant ut at det måtte være løsninga for Alaskas urfolk. Han fikk over rein og reinpassere fra Tsjuktsjerhalvøya for å prøve ut tamreindrift i Alaska. Det ble ingen suksess, og Jackson begynte å se mot samene i Skandinavia som også drev tamreindrift og i tillegg var kristne. I 1894 ble et prøveprosjekt gjennomført hvor seks samefamilier fra Finnmark kom til Alaska for å prøve reindrift.

113 menn, kvinner og barn dro til Alaska i 1898 for å lære inuittene tamreindrift. Foto: Wilse & Kirk, University of Washington Libraries.

KRISEHJELP

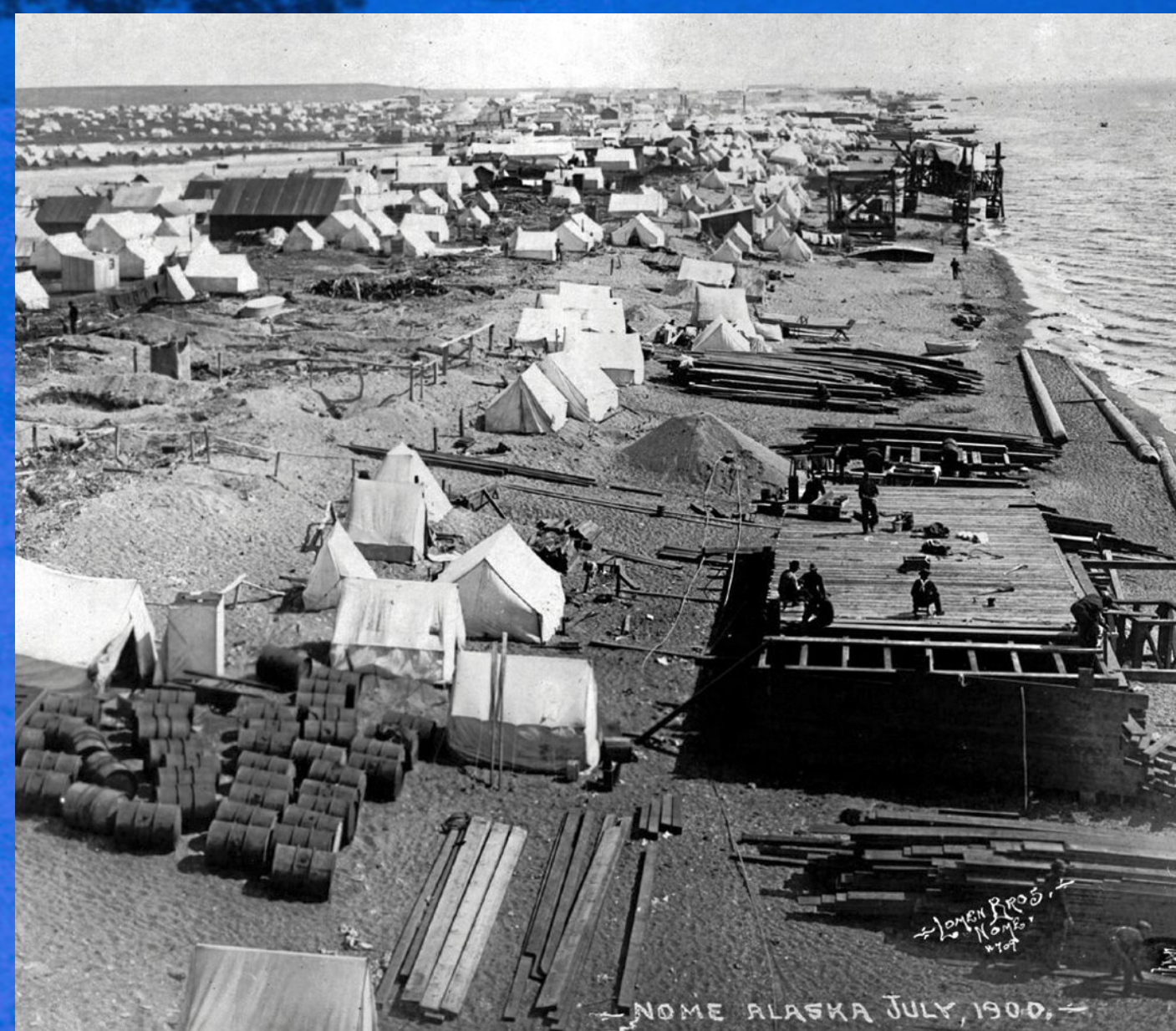
I 1898 seilte dampskipet *Manitoban* fra Alta. Ombord var 113 nordmenn, de fleste samer eller kvener, og de hadde med seg en reinflokk på 539 dyr. William Kjellmann, som var kven fra Finnmark, men bosatt i USA hadde tatt på seg oppdraget med å reise til Norge for å få hyret inn samer og kjøpe inn reinsdyr til Alaska. Sheldon Jackson hadde klart å overbevise amerikanske myndigheter om at Alaska var egnet for tamreindrift. I tillegg rammet en sultkatastrofe gullgraverbyen Klondyke (i Canada, rett over grensen fra Alaska). USA gikk inn for å frakte rein fra Norge til Klondyke som skulle sikre mat for de sultende. Videre var planen å etablere flere reindrifstasjoner i Alaska, og det skulle etableres postrute med rein som fraktet post og varer. På overfarten til Alaska døde reinsdyra som fluer, og turen tok så lang tid at da de omsider kom til Klondyke, var sultkatastrofen avverget.

Samuel Balto dro til Alaska som reingjeter i 1898. Samuel Balto hadde i 1888 krysset Grønland på ski med Fridtjof Nansen. Foto: Cálíid Lágáðus

TAMREINDRIFT

Reindrifstasjonen Eaton var den første som ble etablert, og flere andre stasjoner ble startet opp de kommende år. Samene var hyret inn på 2-3 års kontrakter som reingjeter. De skulle lære bort en hel livsstil: reingjeting, flytting med lavvo, bruk av sleder, produksjon av utstyr, klær og mat. For inuittene ble det en stor omstilling, fra å være et jaktfolk til å bli gjeter. Fra å ferdes på kysten og på havet til å ferdes inni landet.

Jafet Lindeberg var med å grunnla Nome sommeren 1899. Byen var først en tellleir, men ble i løpet av bare ett år den største byen i Alaska. Foto: Alaska Photograph Collection, University of Washington Libraries.

REINSDYR OG JULENISSE

På sikt ble var det ingen suksess å gjøre inuitter til reingjeter, til det var overgangen for stor. Men antall rein økte i Alaska, og ble til kjempestore reinflokker som kunne brødfø inuittene. Mange samer drev reindrift, og andre ville også prøve seg. De norske utvandrerne Gudbrand Lomen og sønnen Carl flyttet fra Minnesota for å prøve lykken i Nome. De etablerte The Lomen Company i 1913 som slo seg opp på reindrift. De moderniserte reindriften, med slakterier, fryselagere og distribusjonsnett, og eide på midten av 1920-tallet nærmere 100.000 dyr. Reinkjøtt var ukjent for de fleste amerikanere, og i 1925 markedsførte Lomenselskapet reinkjøtt gjennom store reinsdyrsopptog i USA. Dermed var julenissen og reinsdyr koblet sammen. Reklamen slo an og førte til et enormt salg av reinkjøtt i USA. I 1937 kom imidlertid tamreinloven som slo fast at reindrift skulle være forbeholdt Alaskas urbefolkning. Dermed måtte alle samene som drev reindrift, – også Lomenselskapet – legge ned virksomheten.

KONGEN AV ALASKA

Jafet Lindeberg var kven fra Kvænangen i Nord-Troms. Han kom fra en gruvefamilie, og hans far og onkel mente det var gull å finne i Alaska. Jafet dro til Alaska med *Manitoban*-ekspedisjonen i 1898, men mønstret fort av som

Jafet Lindeberg (t.v.) oppdaget gull i Nome i Alaska, og det gjorde ham til en av Amerikas rikeste menn. Her står han bak gullbarrer som selskapet hans tok ut på bare en uke. Foto: Alaska State Library

reinpasser og dro til Sewardhalvøya. Ved Nome fant han små gullflak i en liten bekk. Jafet tok ut skjerp i store deler av området til seg selv og til venner og kjente og dannet gruveselskapet Pioneer Mining Co. Ryktene om gullfunnet gikk fort, og lykkejegere strømmet til Nome. En senator i USA forsøkte å frata selskapet skjerpene, noe som endte med en av de største rettskandalene i amerikansk historie. I ettertid er det skrevet bøker og laget film om dramaet som utspant seg. Jafet ble en av Amerikas rikeste menn og fikk tilnavnet Kongen av Alaska.

Luftskipet Norge lander i Teller i Alaska 1926. Foto: Norsk Polarinstittutt

ROALD AMUNDSEN

Roald Amundsen var flere ganger Alaska. Først i Nome i 1906 da han hadde seilt gjennom nordvestpassasjen med *Gjøa*. Han ble tatt i mot som en helt av den norske befolkninga i Nome. I årene 1918 – 1925 seilte *Maud* gjennom nordøstpassasjen, og i 1922 var Amundsen i Nome. Her pleiet han omgang med de norske immigrantene - Jafet Lindeberg og Lomen familien. I 1926 kom han tilbake igjen etter å ha flydd fra Ny-Ålesund på Svalbard, og over Nordpolen med luftskipet *Norge*. Ferden tok 71 timer og luftskipet landet i Teller. Samme året tildelte Roald Amundsen en gullmedalje til lederhunden Togo som hadde vært med i serumløpet som brakte medisiner til difterirammede Nome.

To Nome for \$10

Legitimate Opportunity to Reap the Profits From the
WONDERFUL GOLD FIELDS OF ALASKA

Without a Large Individual Outlay and Upon
Such Terms as Will

GIVE ALL WHO INVEST A PROFIT.

A Company Organized Along Co-operative Lines and Chartered to Do a
General Mining Business.

Cape Nome Prospecting and Developing Co.

CAPITAL \$100,000
DIVIDED INTO 1,000,000 SHARES, AT TEN CENTS EACH.

Kart: Geoatlas/Gerd Eng Kielland. Fra boka: Roy Andersen: Redningsmenn og Lykkejegere.